

รูปแบบการสื่อสารเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ จากสื่ออินเทอร์เน็ตของเยาวชนไทย

THE MODEL OF COMMUNICATION FOR MEDIA AND INFORMATION LITERACY FROM THE INTERNET OF
THAI YOUTHS

ณัฐนันท์ ศิริเจริญ

นักศึกษาหลักสูตรปริญญาโทชั้นปีที่ 2
สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
E-mail : nattanun2004@yahoo.com

รองศาสตราจารย์ ดร.กมลรัฐ อินทรทัศน์

ผู้อำนวยการ
ศูนย์วิจัยการจัดการความรู้การสื่อสารและการพัฒนา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
E-mail : kamolratchim@gmail.com

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยฉัตร ล้อมขบวนการ

อาจารย์ประจำ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
E-mail : ningpiyachat@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อจัดทำข้อเสนอแบบจำลองของรูปแบบการสื่อสารเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตของเยาวชนไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2556 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และจะต้องเคยใช้สื่ออินเทอร์เน็ตมาก่อน โดยวิธีสุ่มจากการลงทะเบียนเรียนรายวิชาพื้นฐาน 4 รายวิชา จำนวน 52 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 13 คน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบทดสอบ การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์ การอภิปรายกับผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square) และวิเคราะห์ข้อมูล 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันด้วยค่าสถิติ Independent Samples t-test และด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ข้อเสนอแบบจำลองที่เกี่ยวข้องกับ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) รูปแบบการสื่อสารหลัก เน้นชี้แนะบอกสอน การสื่อสารกับตนเอง (2) กลยุทธ์การสื่อสารหลัก เน้นเนื้อหาสาระสอดแทรกในละครวัยรุ่น และ (3) สื่อที่ใช้เป็นหลัก เน้นใช้สื่ออินเทอร์เน็ตที่เป็นเว็บไซต์เฉพาะเรื่องที่ถูกออกแบบมาอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : ความรู้ ทักษะ การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ สื่ออินเทอร์เน็ต

ABSTRACT

The key objective of this research was to propose a model of communication for media and information literacy from the Internet of Thai youths. The sample consisted of 52 first-year undergraduate students studying in the second semester of academic year 2013 at Huachiew Chalermprakiat University who were experienced Internet users. They were randomly selected from those who enrolled in four general-education courses; then they were divided into 4 groups of 13 students. The data were collected by questionnairng, testing, focus group discussion, informal interviews, observation, and discussion with the experts. The data were analyzed with the chi-square test, independent samples t-test, and content analysis. The research results were that the proposed model of communication for media and information literacy comprised three main components: (1) the main form of communication which was focused on interpersonal communication; (2) the main communication strategy which was focused on contents in teen dramas; and (3) The key media which was focused on using the Internet, especially the websites that were appropriately designed.

KEYWORDS : Knowledge, Skill, Media and Information Literacy, Internet

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก จะเห็นได้ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อการรับรู้ ความคิด ความเชื่อ ทักษะคิ พฤติกรรม มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่ยังขาดวุฒิภาวะ ขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์เนื้อหาที่มากับสื่ออย่างเหมาะสม ยังขาดทักษะในการอ่านและเขียนสื่อ ซึ่งหมายถึง การวิเคราะห์ และผลิตสื่อด้วยวิจารณญาณของตนเอง หากไม่สามารถอ่านและเขียนสื่อได้อย่างเหมาะสมแล้วก็มีโอกาสที่จะตกเป็นเหยื่อของการปลูกฝังความคิดความเชื่อตามที่สื่อนำเสนอ แม้ว่าจะมีความสามารถทางวิชาการในระดับดีก็ตาม (วรชัญญ์ ครุจิต และ ฉัตรฉวี คงดี, 2554) นอกจากนี้อินเทอร์เน็ตยังเป็นสื่อที่เปลี่ยนแปลงโฉมหน้าการศึกษาของระดับมหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดสำคัญว่าเยาวชนในยุคนี้นอกจากจะต้องมีทักษะในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลแล้ว ยังต้องมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ด้วย (Jones, 2002) เพราะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ มุ่งเน้นเสริมสร้างความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเป็นไปตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีศักยภาพสำคัญ คือ มีความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล (Digital-Age

Literacy) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การสืบค้นหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม จึงส่งผลให้การสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับเยาวชนที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา (จันทร์ฉาย วีระชาติ, 2553)

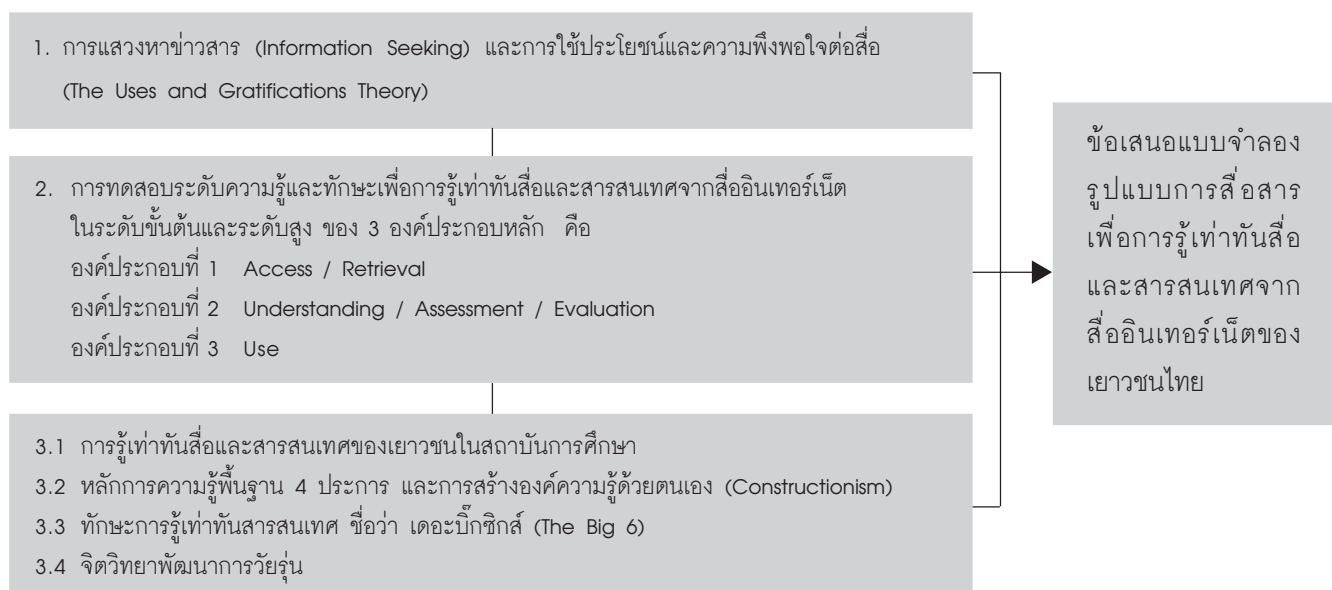
ในประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสื่ออินเทอร์เน็ตหลายครั้ง (จินดารัตน์ บรรณบริหาร, 2548; วาลี ชันธุวาร, 2551; วรชัญญ์ ครุจิต และ ฉัตรฉวี คงดี, 2554) โดยพบข้อมูลว่าสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้นยังให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดกระบวนการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จากข้อมูลงานวิจัยของ เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2540) พบว่าเยาวชนไทยที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยยังมีความรู้เท่าทันสื่อไม่เพียงพอหรือยังคงถูกครอบงำทางความคิดโดยสื่อมากขึ้น ยังมีความรู้และทักษะในการแยกแยะและปฏิเสธไม่รับสื่อที่ไม่เหมาะสมไม่เพียงพอ เช่น ถูกชักชวนให้เล่นการพนัน ถูกล่อลวงไปกระทำผิด เกิดพฤติกรรมเลียนแบบสิ่งทีปรากฏในสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างขาดสติ ด้วยการเน้นวัตถุนิยมการบริโภคสินค้าอย่างฟุ่มเฟือย การมีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรงเพื่อเอาชนะผู้อื่น ท่างเห็นกับสังคม

รอบตัว และการเข้าใช้เครือข่ายสังคมบนอินเทอร์เน็ตที่มากขึ้นไปจนทำลายสมองเหมือนกับผู้ที่ติดแอลกอฮอล์และผู้ที่เล่นการพนัน เป็นต้น (ประพิมพ์พรรณ สุวรรณกฎ, 2552; สะอาด โปโลโสภณ, 2552) จากประเด็นปัญหาผลกระทบของสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสวงหาข่าวสาร การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อสื่อรวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ผู้วิจัยพบช่องว่างทางความรู้ที่ยังไม่เท่าทันต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพราะเนื้อหาในสื่อและวิธีการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว จากเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น ทำให้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องนี้ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวแปรต่างๆ ได้แก่ การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของเยาวชนในสถาบันการศึกษา หลักการความรู้พื้นฐาน 4 ประการ และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) ทักษะการรู้เท่าทันสารสนเทศ ชื่อว่า เดอะบิกซิกส์ (The Big 6) รวมทั้งจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น และจัดกลุ่มตัวแปร (Grouping variables) เพื่อทำการสกัดตัวแปรด้านความรู้และทักษะในบริบทของสังคมไทย (นำทิพย์ วิภาวิน, 2552; พรทิพย์ เย็นจะบก, 2552; อุษา บิ๊กกินส์, 2554) และบริบทต่างประเทศ (Moscow

De' clation, 2012) แล้วนำมาบูรณาการกัน ก่อนที่จะกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยและตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 Access/Retrieval ได้แก่ (1) การกำหนดสารสนเทศ (2) การกำหนดแหล่งสารสนเทศ (3) การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ (4) การกำหนดกลยุทธ์แสวงหาสารสนเทศ (5) การจำแนกสารสนเทศ องค์ประกอบที่ 2 Understanding/Assessment / Evaluation ได้แก่ (1) การตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ (2) การรับรู้และเข้าใจกระบวนการของสื่อ เข้าใจผู้ผลิตสื่อ การเข้าใจเนื้อหาสารสนเทศในแต่ละวัฒนธรรม (3) การวิเคราะห์การสังเคราะห์ การอภิปรายและการประเมินคุณค่าเนื้อหาสารสนเทศ องค์ประกอบที่ 3 Use ได้แก่ (1) การใช้ประโยชน์จากสื่อและสารสนเทศที่ต้องการอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (2) การมีสุนทรียศาสตร์และค่านิยม (3) การเข้าใจกระบวนการผลิตและการสร้างสรรค์ และ (4) การมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อจัดทำข้อเสนอแบบจำลองของรูปแบบการสื่อสารเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตของเยาวชนไทย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ด้านการแสวงหาข่าวสาร (Information Seeking Theory) มีฐานแนวคิดจากการสื่อสารที่มีเป้าหมาย (Goal Directed Communication) เป็นการเพิ่มการเรียนรู้เพื่อลดความไม่มั่นใจ (Uncertainty) เมื่อบุคคลตระหนักถึงความต้องการข้อมูลของตนแล้วจึงจะแสวงหาข้อมูล สรุปได้ดังนี้คือ (Krikelas, 1993) เยาวชนแสวงหาข่าวสารเพื่อตอบสนองความต้องการของตน เพราะมนุษย์ทุกคนมีความต้องการข้อมูลข่าวสาร (Information Needs) ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร (Information Gathering) ต้องการข้อมูลข่าวสารซ้ำเดิม (Information Needs Revisited) มีการส่งต่อ การโอน การให้ การผลิตข้อมูลข่าวสาร (Information Giving) ส่วน แม็คคอมบส์ และเบคเกอร์ (McCombs & Becker, 1979) ได้ให้แนวคิดที่ว่า โดยทั่วไปบุคคลจะเปิดรับข่าวสารหรือเปิดรับสื่อ เพื่อตอบสนองความต้องการ 4 ประการคือ (1) เพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ (Surveillance) (2) เพื่อการตัดสินใจ (Decision) (3) เพื่อพูดคุยสนทนา (Discussion) (4) เพื่อการมีส่วนร่วม (Participation) ในเหตุการณ์ ความเป็นไปที่เกิดขึ้นในสังคมรอบๆ ตัว

ด้านการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อสื่อ (The Uses and Gratifications Theory) โดยผลการศึกษาของคาร์ทซ์ และคณะ (Katz, E., J.G. Blumler and M. Gurevitch, 1974) พบว่า ความต้องการของมนุษย์เกี่ยวกับการใช้สื่อมี 4 ประการหลักคือ (1) ความต้องการสร้างเอกลักษณ์ของตน (2) ความต้องการติดต่อทางสังคมกับผู้อื่น (3) ความต้องการสิ่งแปลกใหม่และความบันเทิงต่างๆ (4) ความต้องการข้อความจริงและความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปต่างๆ ของโลก

ด้านกรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของเยาวชนในสถาบันการศึกษา โดย พอตเตอร์ (Potter, 2005) ได้นำเสนอหลักการความรู้พื้นฐาน 4 ประการ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ได้แก่ (1) การรู้เท่าทันสื่อเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Media Literacy is a Continuum) (2) การรู้เท่าทันสื่อจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา (Media Literacy needs to be developed) (3) การรู้เท่าทันสื่อมีหลายมิติ (Media Literacy is multi-dimensional) คือ การรับรู้และความเข้าใจ (Cognitive) อารมณ์ (Emotional) สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) ศีลธรรมหรือค่านิยม (Moral) (4) จุดประสงค์ของการรู้เท่าทันสื่อ

คือ มีความสามารถในการตีความสาร (Message) มากขึ้น ปิยฉัตร ล้อมขวการ และกมลรัฐ อินทรทัศน์ (2555) ได้เรียบเรียงองค์ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศสรุปเป็นแนวทางไว้ว่า การจะขับเคลื่อนสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพควรให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนเน้นที่หลักสูตรการสอน มีการออกแบบเครื่องมือ และกิจกรรมสร้างสรรค์ ไอเซ็นเบอร์เกอร์ และเบอร์โควิทซ์ (Eisenberg & Berkowitz, 1990) ได้เสนอโมเดลทักษะการรู้เท่าทันสารสนเทศ ชื่อว่า เดอะบิกซิกซ์ (The Big 6) โดยมีการนำไปประยุกต์เพื่อใช้ประกอบในการเรียนการสอนทักษะการรู้เท่าทันสารสนเทศในสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั่วโลก ประกอบด้วยทักษะต่างๆ ดังนี้ (1) การกำหนดภาระงาน (Task Definition) (2) การกำหนดกลยุทธ์แสวงหาสารสนเทศ (Information Seeking Strategies) (3) การกำหนดแหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศ (Location and Access) (4) การใช้สารสนเทศ (Use of Information) (5) การสังเคราะห์ (Synthesis) (6) การประเมินผล (Evaluation)

ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น อุไร สุมาริธรรม (2545) ได้กำหนดระยะของวัยรุ่น ในระยะที่ 4 คือ วัยรุ่นตอนปลาย (Late adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 18-20 ปี เด็กชายจะมีอายุระหว่าง 19-21 ปี เป็นระยะที่วัยรุ่นจะมีเอกลักษณ์ของตนเอง จะพยายามคิดและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง ระยะนี้เป็นช่วงสุดท้ายก่อนที่จะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านเหตุผลเรื่องศีลธรรมจรรยา (Moral reasoning)

แนวคิดด้านความรู้ ความรู้ เป็นสิ่งที่มนุษย์สังขมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติ การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ตามแนวคิดของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง หรือทฤษฎีคอนสตรัคชันนิสซึม (Constructionism) โดย ซีมัวร์ แพ็พเพิร์ต และคณะ (Seymour Papert & Harel, I. (eds), 1991) ให้ความเห็นว่าคุณรู้เกิดจากการสร้างขึ้นของบุคคลแต่ละคนด้วยตนเอง การศึกษาจะเป็นการจัดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เปรียบเสมือนเชื้อเพลิงที่นำไปสู่กระบวนการสร้างพลังงาน

แนวคิดด้านทักษะ ศิริพรธนา สายหงส์ (2553) ได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นซึ่งทุกคนควรมี คือ "การคิดวิเคราะห์" (Critical Thinking) เป็นความสามารถในการพิจารณาไตร่ตรองแก้ปัญหา

ที่มีความละเอียดในการจำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบข้อมูลเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ อย่างชำนาญ โดยการหาหลักฐานที่มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาสนับสนุนหรือยืนยันเพื่อพิจารณา อย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจเชื่อหรือสรุป แนวคิดทฤษฎีเหล่านี้ มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันในการนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอ แบบจำลองฯ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น "การสำรวจการเรียนการสอน ความรู้เท่าทันสื่อในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย" (วรชัญญ์ ครุจิต และ ฉัตรฉวี คงดี, 2554) ผลการวิจัยในส่วนของการศึกษาเชิงคุณภาพนั้น พบว่าอาจารย์ผู้สอนรายวิชารู้เท่าทันสื่ออยาก ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ โดยเฉพาะการจัดตั้ง คณะทำงานที่ทำหน้าที่รณรงค์การเผยแพร่ความรู้เท่าทันสื่อใน ระดับประเทศ ที่จะก่อให้เกิดการผลักดันตามมาอันจะช่วย แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เห็นได้ถึงความต้องการความช่วยเหลือ ด้านการรณรงค์การใช้สื่อรูปแบบต่างๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ให้ทำแบบสอบถามและแบบทดสอบ ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) ขั้นตอนที่ 3 ใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ รายบุคคล การสังเกตการณ์ และขั้นตอนที่ 4 ใช้การอภิปรายกับ ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยต้องเก็บข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อการนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างรอบด้าน ก่อนสรุปผล เป็นข้อเสนอ

กลุ่มตัวอย่าง เยาวชนไทยทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2556 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และต้องเคยใช้สื่อ อินเทอร์เน็ตมาก่อน โดยวิธีสุ่มจากการลงทะเบียนเรียนรายวิชา พื้นฐานจำนวนรวม 4 รายวิชา ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 400 คน ตอบแบบสอบถาม จำนวน 52 คน ทำแบบ ทดสอบแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 13 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 รหัสวิชา GE1082 ชื่อวิชา World View & Way of Life กลุ่มที่ 2 รหัสวิชา GE1092 ชื่อวิชา Psychology for Living กลุ่มที่ 3 รหัสวิชา GE1102 ชื่อวิชา Thai & Global Situation กลุ่มที่ 4 รหัสวิชา GE1122 ชื่อวิชา IT & Learning เนื่องด้วยเป็นกลุ่มวิชา ที่มีเนื้อหารายละเอียดของบทเรียนซึ่งมีความสัมพันธ์กับความรู้ และทักษะในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ต

คุณภาพของเครื่องมือ

การหาค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เป็นการ หาค่า Cronbach's alpha (ครอนบาคแอลฟา) หรือการหาค่า "สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น" (Coefficient of reliability) ค่าแอลฟาที่ได้เท่ากับ 0.816 ถือว่ามีความเชื่อมั่นในระดับสูง ในด้านความยาก (Difficulty) ของแบบทดสอบ (Test) มีรายละเอียด เกณฑ์การประเมินเกี่ยวกับดัชนีความยากง่าย (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2553) ดังนี้ ดัชนีความยากง่าย ได้แก่ มากกว่า 0.8 หมายถึง ง่าย 0.60 - 0.80 หมายถึง ง่ายปานกลาง 0.40 - 0.60 หมายถึง ยาก 0.20 - 0.40 หมายถึง ค่อนข้างยากมาก น้อยกว่า 0.20 หมายถึง ยากมาก ในด้านการหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบทดสอบ โดยใช้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดระดับความรู้ และทักษะในลักษณะ แบบเลือกตอบ (Multiple Choice Items) มีตัวเลือก 4 ข้อ แต่จะมีข้อถูกเพียงข้อเดียว โดยค่าอำนาจจำแนก มีรายละเอียดดังนี้ 0.40 ขึ้นไป เป็นข้อสอบที่แยกคนได้ดีถึงดีมาก 0.30 - 0.39 เป็นข้อสอบที่แยกคนได้ปานกลาง 0.20 - 0.29 เป็นข้อสอบที่แยกคนได้บ้าง ต่ำกว่า 0.19 เป็นข้อสอบที่แยกคน ได้น้อย แต่ผู้วิจัยคิดว่าเป็นข้อสอบที่น่าจะนำไปใช้ จึงแก้ไข ตัวเลือกให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากแบบสอบถามจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ที่ใช้เพื่อสรุปอ้างอิง ค่าสถิติจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square) และวิเคราะห์แบบทดสอบ ใช้ Independent Samples t-test วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบในการนำไป จัดทำข้อเสนอแบบจำลองด้วยการสนทนากลุ่มย่อยและสัมภาษณ์ อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์ด้วยวิธีเชิงคุณภาพ (Analyzing Qualitative Data) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. พบข้อมูลด้านการแสวงหาข่าวสารและการใช้ ประโยชน์ และความพึงพอใจต่อสื่ออินเทอร์เน็ต จากแบบสอบถาม ว่าความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีผลต่อพฤติกรรม แสวงหาข่าวสารที่มุ่งเน้นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด รวมทั้ง มีผลต่อการเปิดรับในแต่ละวันด้วย ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

โดยค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) = 15.806 ค่า Value Sig. P-value = 0.007 ด้านวัตถุประสงค์ในการเลือกเปิดใช้มากที่สุด คือ การสนทนาผ่านเครือข่าย เช่น Facebook, Line รองลงมา คือ การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ช่องทางและวิธีการในการเปิดรับข้อมูลจากมากที่สุด คือ Facebook รองลงมาตามลำดับ คือ Google, Line และ YouTube เหตุผลในการใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ ต้องการความบันเทิงเพลิดเพลิน รองลงมา คือ ต้องการข้อมูลเพื่อการพูดคุยสนทนา

ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวก หลังการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ (1) ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์ส่งผลให้ทำงานได้ปริมาณมากขึ้นและรวดเร็วขึ้น รองลงมา คือ (2) ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์แบบออนไลน์กับเพื่อน พ่อ แม่ พี่น้อง ญาติมากขึ้น ด้วยการพูดคุยกันผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, Line (3) ทำให้เกิดการกดชอบ (Like) แสดงความคิดเห็น (Comment) การส่งต่อ (Share) แบ่งปันข้อความข่าวสาร รูปภาพ วิดีโอ เนื้อหา ที่เป็นการเชิดชูคนทำความดี การขอความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว หรือ การยับยั้งคนทำความชั่วไม่ให้สร้างความเสียหายให้กับผู้อื่น เพิ่มมากขึ้น

ด้านความคิดเห็นต่อพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงลบหลังการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต คือ (1) ทำให้เกิดการส่งต่อข้อมูลที่เป็นเท็จอย่างรวดเร็วโดยไม่ไตร่ตรองหรือมิได้ตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริงให้เสียก่อน (2) ทำให้เกิดการใช้จ่ายซื้อของผ่านออนไลน์มากขึ้นและบ่อยขึ้นหรือฟุ่มเฟือยมากขึ้น (3) ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า (Face to Face) กับกลุ่มเพื่อน ญาติ พ่อ แม่ พี่น้อง ลดน้อยลง เพราะสื่อสารกันผ่านอุปกรณ์ จากข้อมูลนี้จะเห็นได้ว่าการแสวงหาข่าวสารและประโยชน์ที่เยาวชนต้องการจากสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นส่งผลทั้งด้านดีและด้านลบ แต่สิ่งที่ควรดำเนินการ คือ ศึกษาหาแนวทางป้องกันหรืออย่างน้อยทำให้ผลในด้านลบเกิดขึ้นน้อยที่สุดหรือทุเลาความเสียหายลงไปให้ได้มากที่สุด

2. พบข้อมูลจากแบบทดสอบระดับความรู้และทักษะพื้นฐานที่มีต่อสื่ออินเทอร์เน็ตว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนรวม 10 ข้อ จากคะแนนรวมของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง คือ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 6.1475 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.91046 แปลผลได้ว่าทั้ง

นักศึกษาชายและหญิงมีระดับความรู้และระดับทักษะปานกลาง และสรุปผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิง โดยใช้สถิติวิเคราะห์ Independent Samples t-test ปรากฏผลว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเพศชาย ได้คะแนนเฉลี่ยมากกว่าเพศหญิง คือ 6.6111 กลุ่มเพศหญิง ได้คะแนนเฉลี่ย 6.0097 แสดงว่าเพศชายมีความรู้และทักษะมากกว่าเพศหญิง

โดยผลการทดสอบนี้ สามารถบ่งบอกได้ถึงระดับความรู้และทักษะพื้นฐาน ในขั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการค้นหาข้อมูลว่ายังอยู่ในระดับปานกลางที่พอใช้ได้เท่านั้น ส่วนผลการทดสอบในระดับสูงนั้น ก็ยังคงพบว่าคะแนนส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในเกณฑ์ "ปานกลาง" เช่นกัน ทั้งนี้เพราะกลุ่มตัวอย่าง 3 ใน 4 กลุ่ม ยังไม่สามารถให้คำตอบที่บ่งบอกได้ถึงความรู้และทักษะระดับสูงเชิงลึกที่มีอยู่ในตนเองได้อย่างครอบคลุมและชัดเจนตามเกณฑ์มาตรฐานของตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ อาทิ การกำหนดกลยุทธ์ แสวงหาสารสนเทศได้อย่างเป็นระบบมีขั้นตอนที่ถูกต้อง การแยกแยะ จัดสรรหมวดหมู่ข้อมูลให้เหมาะสม การพิจารณาทุนนิยม/นัยทางธุรกิจแอบแฝง/ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ/ การประเมินคุณค่าเนื้อหา การตั้งคำถามและข้อสงสัยต่าง ๆ กับสารสนเทศที่ได้รับ รู้ถึงความทันสมัยและข้อดีของสารสนเทศ จินนำไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้อย่างเหมาะสม การพิจารณารูปแบบและอารมณ์การนำเสนอให้เท่าทันต่อสภาวะแวดล้อม การเข้าใจกระบวนการผลิตอย่างถ่องแท้ การมีส่วนร่วมในการตอบโต้ตอบสนอง สร้างผลสะท้อนจากสื่อ การแสดงความคิดเห็น ปฏิกริยาย้อนกลับต่อสื่อและสารสนเทศอย่างมีเหตุผล จากข้อมูลตัวชี้วัดที่นำเสนอมา จึงส่งผลให้ได้คะแนนประเมินอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น โดยผู้วิจัยกำหนดให้มีระดับคะแนนสำหรับการประเมิน ดังนี้คือ คะแนน 60 - 69 มีระดับความรู้และทักษะปานกลาง ทั้งเพศชายและหญิง

หลังจากสรุปข้อมูลจากแบบสอบถาม และแบบทดสอบได้แล้ว จึงทำให้ทราบว่ากลุ่มเยาวชนไทย ที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีในปัจจุบันนี้ มีระดับความรู้และทักษะต่อการรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตทั้งในระดับพื้นฐานและระดับสูงเชิงลึกยังไม่เพียงพอต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงนำข้อสรุปที่ได้นี้ ไปอภิปรายกับทีมผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงนำกลับมาประมวล

วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสรุปจัดทำเป็นข้อเสนอแบบจำลองรูปแบบ การสื่อสารในการศึกษาครั้งนี้ได้ โดยข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ โดยสรุปข้อเสนอแนวทางการดำเนินงาน ได้ดังนี้ คือ

3.1 ด้านการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของเยาวชน ในสถาบันการศึกษา ควรจัดให้มีการจัดการเรียนการสอนเสริม ในสถาบันการศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ทุกคน โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระให้สอดคล้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและ ฤทธิกรรมการแสวงหาข่าวสารจากสื่อต่างๆ ด้วย

3.2 ควรใช้หลักการความรู้พื้นฐานและการสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) ด้วยการเป็นเพียง พี่เลี้ยงให้เยาวชนไทย ได้ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา ด้วยตนเอง

3.3 เน้นการชี้แนะบอกสอนและฝึกปฏิบัติด้านทักษะ การรู้เท่าทันสารสนเทศ ชื่อว่า เดอะบิกซิกส์ (The Big 6) จากสื่อ อินเทอร์เน็ต โดยให้เยาวชนได้ทดลองลงมือกับสถานการณ์จริงด้วย

3.4 ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นนั้น ต้องสร้าง การยอมรับของเยาวชนที่มีต่อผู้ส่งสารด้วย เพราะเยาวชนยังเป็นวัย ที่แสวงหาและชอบทำทนาย ตามเพื่อน เชื่อเพื่อนเชื่อคนดัง มากกว่าครู อาจารย์และผู้ปกครอง ดังนั้นการบอกสอนจึงต้อง สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในจิตใจของเยาวชนให้ได้

ด้านข้อเสนอแบบจำลองรูปแบบการสื่อสารฯ นั้น สรุปหัวใจสำคัญ สำหรับวิธีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 Access / Retrieval องค์ประกอบที่ 2 Understanding / Assessment / Evaluation องค์ประกอบที่ 3 Use ซึ่งจะต้องใช้รูปแบบการสื่อสารต่างๆ เพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะดังต่อไปนี้ คือ 1) รูปแบบ การสื่อสารหลัก มุ่งเน้นเพื่อชี้แนะบอกสอนการสื่อสารกับตนเอง 2) กลยุทธ์การสื่อสารหลัก มุ่งเน้นเนื้อหาสาระสอดแทรกใน ละครวัยรุ่น และ 3) สื่อที่ใช้เป็นหลัก มุ่งเน้นใช้สื่ออินเทอร์เน็ต ที่เป็นเว็บไซต์เฉพาะเรื่องที่ถูกออกแบบมาอย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการศึกษา

ข้อเสนอแบบจำลองรูปแบบการสื่อสารฯ ของผู้วิจัยครั้งนี้ จะมองผู้รับสารว่าพยายามจะแสวงหาข่าวสารตามความต้องการ และจะให้ประโยชน์จากสื่อตามความพึงพอใจของตนเอง โดยละเอียด

เรื่องการระวังในข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จหรือเป็นเพียงการโฆษณา ขววนเชื่อ ดังนั้นผลสรุปการจัดทำข้อเสนอแนะ จึงถูกออกแบบ มาให้สอดคล้องกับ 3 องค์ประกอบหลัก คือ (1) Access/ Retrieval (2) Understanding/ Assessment/ Evaluation (3) Use กับ 3 รูปแบบการสื่อสารเพื่อให้นำไปใช้ส่งเสริมสอดรับ กันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสารหลักที่สำคัญ คือ การมุ่งเน้นเพื่อ บอกสอนชี้แนะเรื่อง "การสื่อสารกับตนเองหรือการสื่อสารภายใน บุคคล" (Intrapersonal Communication) มาเป็นอันดับแรก ที่สำคัญมาก เพราะโดยพื้นฐานแล้วการชี้แนะบอกสอนให้เยาวชน รู้จักที่จะทำการสื่อสารภายในตนเองให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดอันดับแรกของมนุษย์ ทุกคนทุกเพศทุกวัย เพราะเป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นกับหน่วย วิเคราะห์ (Unit of analysis) ที่เล็กที่สุด คือ บุคคลเพียงคนเดียว ตัวอย่างเช่น การที่เยาวชนหยุดหรือยับยั้งการกระทำหรือหยุด ความคิดในทางไม่ดีบางอย่าง สามารถวิเคราะห์ตัวเอง วางแผน คิดเลือกการกระทำที่เหมาะสมที่สุด สามารถเตือนตนเองและคิด ริเริ่มงานได้ เป็นต้น

เยาวชนในช่วงอายุระยะนี้ เป็นช่วงที่มีความผัน จินตนาการ มีความรู้สึกนึกคิดที่ใช้ตนเองเป็นใหญ่ จึงมีความ ละเอียดอ่อนในการคิดตัดสินใจเพื่อทำอะไรออกไปต่อบุคคลอื่น ๆ และต่อสังคมภายนอก ดังนั้นการฝึกหัดให้เยาวชนได้รู้จักสื่อสาร กับตนเองให้มีหลักในการคิด ตัดสินใจเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง เหมาะสมไม่เป็นไปตามกระแสสังคม หรือความต้องการตาม สัญชาตญาณของวัยที่ชอบมีบทบาทในกลุ่มสังคมจึงเป็นประเด็น ที่สำคัญมาก ดังนั้นจึงต้องชี้แนะบอกสอนในเรื่องการเปิดรับ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การตั้งข้อสงสัย จดคิด การยับยั้งชั่งใจ การวิเคราะห์และประเมินผลได้ผลเสียจากการนำสารสนเทศต่างๆ จากสื่ออินเทอร์เน็ตไปใช้ต่อไปได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการป้องกัน ความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่นในขั้นต้นพื้นฐาน ก่อนจะไปถึง กระบวนการสื่อสารในขั้นอื่นๆ ต่อไป เพราะเยาวชนวัยนี้มัก ต้องการได้รับการยอมรับ เป็นวัยที่พยายามคิดและตัดสินใจ เรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง และแม้ว่าจะต้องการสิทธิเท่าเทียม กับผู้ใหญ่ แต่ยังมีข้อดีที่รู้จักการอดกลั้นและข่มอารมณ์ได้ ซึ่งตรง จุดนี้สามารถนำมาใช้เป็นข้ออ้างอิงในการจัดฝึกอบรม หรือชี้แนะ บอกสอนเรื่องการสื่อสารกับตนเองของเยาวชนให้มีความยับยั้ง ชั่งใจจากการสื่อสารกับตนเองให้ได้เหมาะสมที่สุด

2. กลยุทธ์การสื่อสารหลักที่สำคัญ คือ การมุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาสอดแทรกในละครวัยรุ่น (The content included in the teen drama) ซึ่งแอบแฝงด้วยความบันเทิงผสมกับความรู้เนื้อหาสาระด้านวิชาการที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ของสังคมนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ตลอดทั้งทำให้เยาวชนได้เข้าใจและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อทักษะชีวิตของเยาวชนในสภาวะปัจจุบัน มีผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก การรับรู้ การเลียนแบบพฤติกรรมที่จะใช้ดำรงชีวิต สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ โดยการสังเกต (Observational Learning Theory) ซึ่งมีข้อสันนิษฐานว่า คนทั่วไปสามารถเรียนรู้พฤติกรรมก้าวร้าวโดยการสังเกตลักษณะและพฤติกรรมความก้าวร้าวจากสื่อมวลชน (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2544) ตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เช่น วิธีการฆ่า การทรมาน การรังแกผู้อื่น ฯลฯ และบางครั้งอาจจะเลียนแบบความก้าวร้าวของตัวละครในเรื่องด้วย (Bandura & Walter, 1963) เพราะอิทธิพลของสื่อที่แสดงความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นละครหรือภาพยนตร์ในโทรทัศน์ ซีวีดี และการเล่นเกม จะทำให้เยาวชนค่อยๆ ซึมซับพฤติกรรมดังกล่าวจนกลายเป็นการเลียนแบบ จนทำให้แสดงพฤติกรรมรังแกผู้อื่น หรือได้รับชมละครที่มีการต่อสู้รบราฆ่าฟัน ตบตี ทะเลาะ ขกต้อย กดขี่ข่มเหง ใช้อาวุธไม่สุภาพ หยาดคาย และได้เถียงกัน ทำให้เยาวชนซึมซับพฤติกรรมดังกล่าวแล้วไปนำไปเลียนแบบในที่สุด

ดังนั้นถ้าเยาวชนได้รับสื่อในทางที่ดีมีก็จะเลียนแบบในทางที่ดี รวมทั้งจะมีแนวคิด มีความรู้ มีพฤติกรรมและค่านิยมต่างๆ ในทางที่สร้างสรรค์ เนื้อหาในละครนับได้ว่าเป็น "สื่อ" ประเภทหนึ่ง จะเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นจริง (Reflecting reality) และเป็นผู้สร้างความจริงเทียม (Creating pseudo reality) โดยละครที่จะใช้เป็นเครื่องมือต้องนำเสนอแนวคิดเรื่องการไม่หลงเชื่อทุกอย่างในสื่ออินเทอร์เน็ตและต้องรู้จักคิดวิเคราะห์ก่อนนำเสนอสารสนเทศไปใช้ต่อ นำเสนอให้ประเด็นนี้มีความสำคัญ มีงานวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีทางจิตวิทยาการศึกษา พบว่าสื่อจะมีอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์ ด้วยหลักการต่างๆ เช่น (1) หลักการเสริมแรง (Principle of Reinforcement) (2) หลักการให้ความรู้เฉพาะเจาะจง (Principle of Specify) (3) หลักความสัมพันธ์ (Principle of Relevancy) (4) หลักคุณสมบัติเฉพาะของผู้เรียน

(Principle of Audience Variability) (5) หลักการใช้ภาพประกอบเนื้อหา (Principle of Pictorial Context) (6) หลักของความเป็นรูปธรรม (Principle of Subjectivity) ดังนั้นสื่อละครเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะให้ความรู้และเสริมทักษะกับเยาวชนได้

3. ด้านสื่อที่ใช้เป็นหลักที่สำคัญ คือ การมุ่งเน้นใช้สื่ออินเทอร์เน็ตที่เป็นเว็บไซต์เฉพาะเรื่องที่ถูกออกแบบมาอย่างเหมาะสม (The Internet that was appropriate to respond to specifically designed) เพื่อให้เป็นที่ดึงดูดใจและทำให้น่าสนใจในสายตาของเยาวชน รวมถึงการใช้เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนการสอนซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center Learning) ได้เป็นอย่างดี สามารถตอบสนองเยาวชนที่ชื่นชอบการค้นหาความรู้และความเข้าใจใหม่ๆ ได้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงให้เข้ากับชีวิตจริง ฉะนั้นบทบาทการเรียนรู้ในอนาคตจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบอินเทอร์เน็ตมากขึ้น โดยมีการใช้ "คนดัง" เข้ามาสร้างความน่าสนใจในเว็บไซต์ เพราะคนดังถือเป็น "สื่อบุคคล" (Personal Media) ที่สามารถสร้างการยอมรับจากเยาวชนได้ โดยทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับประโยชน์และโทษของสื่ออินเทอร์เน็ตไปยังกลุ่มเยาวชนไทย

นอกจากนั้นสื่อบุคคลยังรวมถึงครู/อาจารย์ เพื่อน และรุ่นพี่ในมหาวิทยาลัย เพราะจัดเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดข่าวสารสู่กันและกัน (ขวัญชีวา ส่างหลวง, 2552) ข้อดีของสื่อบุคคล คือ เป็นสื่อที่ทำให้ผู้พูดและฟังเห็นหน้าตา บุคลิก ลีลา ท่าทาง น้ำเสียงประกอบการพูดซึ่งมีอิทธิพลในการชักจูงใจและเร้าความสนใจได้มากกว่า เหมาะกับการเผยแพร่เรื่องราวที่ไม่สลับซับซ้อน ข้อจำกัดของสื่อบุคคล คือ หากผู้พูดขาดความสามารถในการพูดจูงใจ ก็จะทำให้การพูดล้มเหลวได้ เนื้อหาสาระที่นำมาพูดหากสลับซับซ้อนเกินไป ทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจต้องมีอุปกรณ์ประกอบการพูดอธิบายความ เช่น ภาพถ่าย ภาพสไลด์ ภาพยนตร์ วีดีทัศน์ และเป็นสื่อที่ต้องอาศัยความน่าเชื่อถือของผู้พูดประกอบด้วย โดยการนำสื่อบุคคลมาช่วยในสื่อเว็บไซต์เฉพาะเรื่องนี้ เพื่อสร้างกระแสความนิยมและพูดถึงบอกต่อกันในกลุ่มเยาวชนว่า คนดังคนนี้ได้ออกมารณรงค์เรื่องภัยของสื่ออินเทอร์เน็ต โดยมีความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อข้อมูลข่าวสารในสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างไรบ้าง รวมทั้งวิธีการที่จะทำให้เยาวชนมีความตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ มีการรับรู้

และเข้าใจกระบวนการของสื่อ เข้าใจผู้ผลิตสื่อ การเข้าใจเนื้อหา สารสนเทศในแต่ละวัฒนธรรม มีความรู้และทักษะในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การอภิปรายและการประเมินคุณค่าเนื้อหา สารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งจัดให้มีการเผยแพร่ทาง เว็บไซต์เฉพาะเพื่อให้เกิดกระแสแห่งการวิพากษ์วิจารณ์อย่าง ตรงประเด็น และมีรัศมีของการรับข้อมูลข่าวสารจากกลุ่มผู้รับสาร ที่เป็นเยาวชนนักศึกษาได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยต้องใช้รูปแบบ การสื่อสารและวิธีการต่างๆ ควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดมิติที่ หลากหลาย เพราะการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและเกิด ประสิทธิภาพนั้น จะทำเพียงด้านใดด้านหนึ่งนั้นมิได้ แต่ต้องกระทำ พร้อมๆ กันและพิจารณาการนำเสนอให้เหมาะสมกับกลุ่ม เป้าหมายในแต่ละพื้นที่ ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากแต่ละคน แต่ละกลุ่มจะมีความรู้และทักษะที่แตกต่างกัน จึงต้องใช้รูปแบบ และวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกันตามไปด้วย รวมทั้งหัวใจสำคัญอีก 2 ประการ คือ การตรวจสอบปฏิกริยาสะท้อนกลับ (Feedback) และการสอดแทรกกิจกรรมต่างๆ โดยให้นักศึกษามีส่วนร่วม (Participatory Learning Process: PLP)

โดยแนวคิดหลักการเพื่อการจัดทำข้อเสนอแบบจำลอง รูปแบบการสื่อสารครั้งนี้ มีกระบวนการคิดที่ชัดเจน คือ

1. ใช้แนวคิดรูปแบบการสื่อสารด้วยการถ่ายทอด หรือการส่งต่อ/การส่งผ่าน (Transmission Model) เหมือนแบบ จำลองการสื่อสาร S M C R ตามแนวคิดของ เดวิด เค เบอร์โล (Berlo, 1960) หรือ Berlo's SMCR Model ที่อยู่ในลักษณะ "การสื่อสารแบบทางเดียว" หรือ One-way Communication โดยต้องอาศัยปัจจัยด้านคุณสมบัติที่ใกล้เคียงกันระหว่างผู้ส่งสาร กับผู้รับสารด้วย เช่น ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills) ทศนคติ (Attitudes) ระดับความรู้ (Knowledge Levels) ระบบสังคม (Social System) และวัฒนธรรม (Culture) การสื่อสาร ในรูปแบบนี้จำเป็นต้องจัดให้มีขึ้น เพราะในบางกรณีการให้เนื้อหา สาระนั้นต้องใช้วิธีการถ่ายทอดข้อมูลฝ่ายเดียวจากผู้ส่งสารเป็น หลักก่อน ในการชี้แนะบอกสอน ยกตัวอย่าง เพื่อโน้มน้าวใจให้เห็น ความสำคัญ และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและวิธีการฝึกฝน ตนเองเพื่อให้สามารถการป้องกันตนเองจากภัยร้ายในสื่อ อินเทอร์เน็ตได้

2. ใช้แนวคิดรูปแบบการสื่อสารด้วยการมีส่วนร่วม และปฏิกริยาสะท้อนกลับในกระบวนการสื่อสาร (Participation

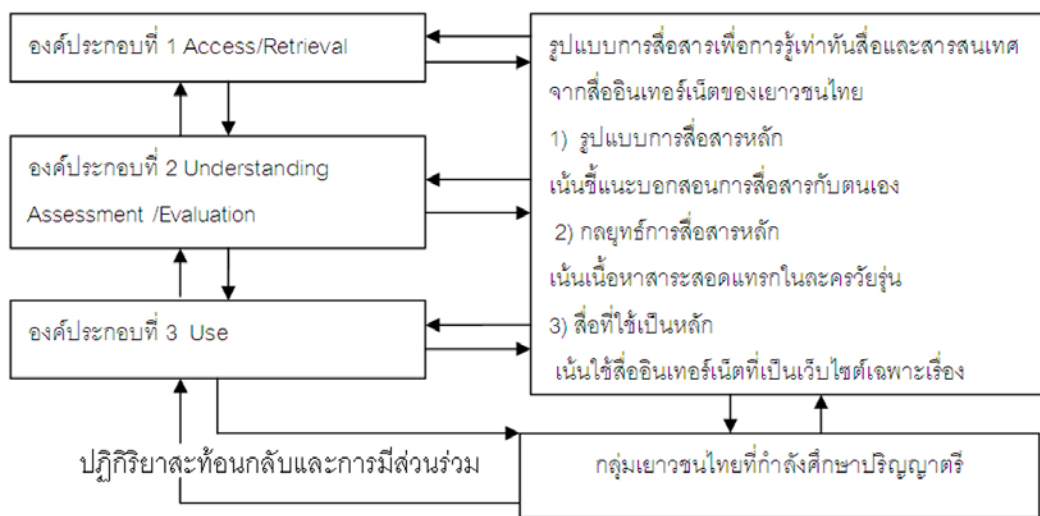
and feedback in communication process model) เพราะจะเป็นตัวบ่งชี้ได้ถึงผลของการสื่อสารในแต่ละครั้งว่า กลุ่มเยาวชน มีความรู้สึกนึกคิดอย่างไรต่อสารที่ได้รับนั้น อันจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น เรียกว่า "การสื่อสาร สองทาง" หรือ Two-way Communication ดังที่ วิลเบอร์ ชแรมม์ (Schramm, 1954) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ในรูปแบบนี้ สามารถสลับบทบาทระหว่างการเป็นแหล่งสาร (Source) และผู้เข้ารหัส (Encoder) กับการเป็นผู้รับสาร (Receiver) และผู้ถอดรหัส (Decoder) ก็ได้ เหมาะสำหรับการให้ความรู้และเสริมสร้างทักษะในด้านนี้สำหรับเยาวชนไทย

3. ใช้แนวคิดรูปแบบการสื่อสารด้วยลำดับขั้นตอน ของทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) ในลักษณะของ "พีระมิด" (Pyramid) 6 ขั้นตอน คือ (1) การจดจำได้ (Remembering) (2) การเข้าใจ (Understanding) (3) การประยุกต์ใช้ (Applying) (4) การวิเคราะห์ (Analyzing) (5) การประเมิน (Evaluating) (6) การสร้างสรรค์ (Creating) ดังนั้นในกระบวนการชี้แนะสอนของผู้ส่งสารจึงควรให้เยาวชน ได้สร้างองค์ความรู้จากสิ่งที่มีอยู่และพัฒนาต่อยอด ไปด้วยตัวของเขาเอง โดยเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นหลัก การสอนแบบ มุ่งเน้นให้ความรู้เพียงฝ่ายเดียว จะทำให้เยาวชนเรียนรู้ได้น้อยกว่า การให้พวกเขาค่อยๆ สร้างความรู้และทักษะด้วยตนเอง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้แนวคิดและหลักการเหล่านี้เข้ามาประกอบ ในแบบจำลองรูปแบบการสื่อสารครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ระดับเงินนโยบาย ได้แก่ (1) เสนอให้มีการจัดทำแผน แม่บทกำหนดให้สถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยทุกแห่งทั่วประเทศ จัดการเรียนการสอนเรื่องนี้ให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกคน ทุกปีการศึกษา (2) เสนอให้มีการพัฒนาเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการสร้างความรู้และเสริมทักษะเพื่อรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ จากสื่อ อินเทอร์เน็ตจากทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก โดยต้องมีคุณภาพ ที่เหมาะสมสนุกและเข้าใจง่าย และ 3) เสนอให้มีการผลิตรายการ เพื่อรณรงค์ประเด็นนี้เผยแพร่ทางสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2. ระดับสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย ทั้งของรัฐและเอกชนทั่วประเทศ ควรดำเนินการในเรื่องการจัดให้

ภาพที่ 2 ข้อเสนอรูปแบบการสื่อสารเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตของเยาวชนไทย

มีการสอนเนื้อหาวิชาที่สอดแทรกเกี่ยวกับประเด็นการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตให้กับนักศึกษา โดยจัดลำดับความเข้มข้นของการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักศึกษาในแต่ละชั้นปี รวมทั้งรายละเอียดของเนื้อหาในการสอนต้องให้ทันสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปทุกระยะ เพื่อมิให้เยาวชนตกเป็นเหยื่อทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ความคิด จิตสำนึก การประพฤติดัวที่อาจขัดแย้งกับขนบธรรมเนียมประเพณีที่ฝังามของสังคมไทย เพราะการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา "คน" การศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ทันและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของประเทศชาติและสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ประเด็นเรื่องค่านิยมและการเลียนแบบของเยาวชนไทยจากสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อให้ทราบถึงวิธีการสร้างจิตสำนึกที่ดีและการมีค่านิยมที่ถูกต้องป้องกันการเลียนแบบที่ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของสังคมไทยให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป

3.2 ประเด็นเรื่องวิธีการป้องกันการเชื่ออย่าง โดยเฉพาะการเชื่อข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตทันทีที่รับรู้ข้อมูลของเยาวชนไทย

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชีวา ส่างหลวง. 2552. บทที่ 5 จุดมุ่งหมายในการใช้เครื่องมือและสื่อในการประชาสัมพันธ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2557 จาก <http://kwuancheewa.exteen.com/page/6>
- จินดารัตน์ บวรบริหาร. 2548. "รู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต การประเมินความเสี่ยงและพฤติกรรม การป้องกันตัวเองของนักเรียนชั้นมัธยมปลายในเขตกรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จันทร์ฉาย วีระชาติ. 2553. การรู้สารสนเทศ มหาวิทยาลัยบูรพา. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2555 จาก <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/414072>
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. 2552. การรู้เรื่องการอ่าน การรู้ สารสนเทศ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ. **วารสารบรรณศาสตร์ มศว**, 2, 109-123.
- ประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูมิ. 2552. ผลกระทบของอินเทอร์เน็ตต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนไทย. กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร ร่วมกับ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- ปิยฉัตร ล้อมขวการ และกมลรัฐ อินทรทัศน์. 2555. เครื่องมือ การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ และ "รู้จักสื่อ รู้ใช้สาร อย่างสร้างสรรค์. ศูนย์วิจัยการจัดการความรู้การสื่อสาร และการพัฒนา (CCDKM) มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. 2552. **ถอดรหัส ลับความคิดเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ: คู่มือการเรียนรู้เท่าทันสื่อ.** กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ท ครีเอชั่น
- วาลี ชันธุวาร. 2551. การรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษามหาวิทยาลัย ขอนแก่น. ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น
- วรรษัญ คุรุจิต และ ฉัตรฉวี คงดี. 2554. การสำรวจการเรียน การสอนความรู้เท่าทันสื่อในสถาบันอุดมศึกษา ในประเทศไทย. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ศิริพรรณ สายหงส์. 2553. ทักษะชีวิต (Life skill). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2556 จาก <http://www.nfe.go.th/0405/NFE-note/SkillLife.html>
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. 2553. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย คอมพิวเตอร์ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สะอาด ไปลโสภณ. 2552. "พฤติกรรมและปัญหาการใช้ อินเทอร์เน็ตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. 2540. "การวิเคราะห์ระดับมีเดีย ลิตเตอเรซีของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาใน ประเทศไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544. **จิตบำบัดและการให้คำปรึกษา ครอบครัว (Family therapy of family counseling).** กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและบำบัดครอบครัว.
- อุไร สุมาริธรรม. 2545. **จิตวิทยาวัยรุ่น.** กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษา บิ๊กกินส์. 2554. **ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เทคนิคขั้นตอน ในการรู้เท่าทันสื่อและการวิเคราะห์สื่อ.** แหล่งเรียนรู้ เท่าทันสื่อและสารสนเทศแห่งประเทศไทย สืบค้นเมื่อ วันที่ 17 เมษายน 2556 จาก <http://www.mil-thailand.org>
- Berlo, D. K. 1960. *The process of communication.* New York: Holt, Rinehart, & Winston.
- Bandura, A., & Walter, R. H. 1963. *Social learning and personality development.* New York: Holt, Rinehart, & Winston.
- Eisenberg, M. B. & Berkowitz, R. E. 1990. *Information problem solving: The Big Six Skills approach to library and information skills instruction.* Norwood, NJ: Ablex. Ablex Publishing Corporation, NJ 07648.
- Jones, S. 2002. *The Internet goes to college: How students are living in the future with today's technology.* *Internet & American Life.* Retrieved August 23, 2012 from <http://www.pewinternet.org>
- Katz, E., Blumler, J.G. & Gurevitch, M. 1974. Utilization of mass Communication by the individual in Blumer revisited, in J. G. Blumer and E. Katz. Beverly Hills: Sage Publication.
- Krikelas, J. 1993. Information-seeking behavior: patterns and concepts En: *Drexel Library Quarterly*, 19 (2), 5-20.
- McCombs, M. E. & Becker, L. B. 1979. *Using Mass Communication Theory.* Englewood Cliffs N. J. Prentice Hall.
- Moscow De'claration. 2012. *MIL in Knowledge Societies.* Publisher: Interregional Library Cooperation Centre, Moscow.

Papert, S. & Harel, I. (eds). 1991. Constructionism: research reports and essays 1985 - 1990 by the Epistemology and Learning Research Group, the Media Lab, Massachusetts Institute of Technology, Norwood, NJ.

Potter, W. J. 2005. **Media literacy** (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Schramm, W. 1954. 'How communication works' in Schramm W (ed.) The Process and Effects of Mass Communication. Urbana University of Illinois Press.

>> **ณัฐนันท์ ศิริเจริญ**

จบการศึกษา ปริญญาตรี คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ สาขาจิตรกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ปริญญาโท สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ประจำ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และผู้ดำเนินรายการวิทยุ อสมท. FM. 96.5 MHz.

>> **รองศาสตราจารย์ ดร.กมลรัฐ อินทรทัศน์**

จบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชา Educational Technology จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และระดับปริญญาเอก (Ph.D.) สาขาวิชา Community Development and Agricultural Extension จาก University of Queensland ประเทศ Australia

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ และผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการจัดการความรู้การสื่อสารและการพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

>> **รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยนิตร์ ล้อมขवार**

จบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ และระดับปริญญาเอก สาขาวิชาสังคมวิทยา จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ และรองผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการจัดการความรู้การสื่อสารและการพัฒนา ฝ่ายบริหารจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช